

ruku papirnih, i dok ona sama sve što ima — sve svoje bogatstvo — ne stavi u ruke namjesnika Kristova, da dom pjesme bude dom Božji i sabiralište svih koji ljube Krista, dovedeni k toj ljubavi također uz pomoć ljepote.

Nastao bi čitav traktat ako bih večeras ovdje, polazeći od te osnovne intuicije, išao analizirati cjelokupnu legendu o sv. Ceciliji. To ovdje i sada nije moguće; a i pretpostavljam da je svima ovdje prisutnima ta nježna i draga pripovijest sasvim poznata, pa da će svatko u svome srcu moći otkriti sve bogatstvo poruke, čim ima samo u ruci ovaj **bitan ključ** za otvaranje vrata toga bogatstva. Mogu samo upozoriti na neke elemente:

Cecilija je diskretna: u dodiru s ljudima djeluje osvajalački i nenametljivo, ali tako da sasvim prožme čovjeka, pa da od običnih ljudskih doživljavanja omogućujući odjednom uzlet k najvišim visinama. To je i takva je sveta glazba: Valerijan je u nju zaljubljen, ona međutim u srcu svome ima već drugoga uzvišenog zaručnika, i nekako intimno vjeruje u duhovnu snagu ljepote: ne pravi galame, ne raspravlja unaprijed, vjeruje da će se sve riješiti na neki otajstven način po kome neće morati ni ljubav Valerijanova biti ranjena ni prezrena, nego će zadobiti višu vrijednost, uzići na viši oblik. Glazba na takav način ne bježi iz svijeta, ni od kojih situacija, ona uspijeva prodrijeti do svakog srca, bez obzira na to kakve su čovjekove misli u ovaj čas: glazba nekako omogućuje da postaje raspolo-

žen, radoznao, sposoban da poželi iskusiti više duhovne vrijednosti, vrijednosti nebeske.

To se onda širi dalje, na Tiburcija, pa onda i na samog izvršitelja osude, a i na mnoštvo drugih. Pjesma i glazba svuda prodire, ona je početak, ili bar jedan od početaka da ljudi postanu pozorni na poruku, da osjete ukus za nevidljivo, potrebu za iskustvom nevidljivoga: da vide anđele.

Ne mogu ovdje večeras duljiti: želja mi je bila samo da svratim pozornost svih nas na to: pa da se svi glazbenici, i svi ljubitelji pjesme, uključe u raspravu o evangelizaciji, a uzimajući kao fantastično polazište baš legendu o sv. Ceciliji, toj divnoj pjesmi Božjoj, koja je u svome tijelu nosila toliku snagu čistoće, ljepote, priopćivanja istine, čarobnosti ljubavi i spasenja. Rasprava o evangelizaciji u suvremenom svijetu ne može nipošto biti potpuna bez rasprave o ulozi pjesme u tom Božjem djelu, ili možda je ta rasprava čak i nezamisliva bez ozbiljnog razmatranja toga gledišta.

Zamolimo, dakle, našega Gospodina, onoga koji je zapjevao pjesmu spasenju ljepšu i snažniju od Orfejeve, kako se nekoć izrazio Klement Aleksandrijski, da nam po zagovoru svete Cecilije dade svima spoznati važnost svete glazbe i svete pjesme, da otkrijemo uvijek njezinu novu i novu snagu, da snažnom stvaralačkom moći i danas pjesma bude ona koje pobjeđuje i spremne i nespremljene, koja nadvladava i zaustavlja smrt, i u našem dragom hrvatskom narodu. Amen.

Liturgijska glazba: sredstvo evangelizacije

Anđelko Milanović

Što je »evangelizacija«?

Krist je apostolima dao neodloživu zapovijed, kategorički imperativ: »Idite i naučavajte sve narode« (Mt 28, 19) i »propovijedajte evanđelje svim stvorenjima« (Mk 6, 15). Sv. Pavao svaki put se osjetio grešnim ako tu zapovijed nije u potpunosti izvršavao: »Jao meni ako ne propovijedam evanđelje« (1 Kor 9, 16). Apostoli su u svom misijskom djelovanju osjetili svu snagu ovog imperativa. Navješćivati nauku, blagu vijest, što se nalazi u knjizi Evanđelja, »propovijedati, širiti nauku Kristovu: »Quaecumque dixerit vobis« — »sve što sam vam govorio naučavajte«, naša je prva dužnost; propovijedati nauku Kristovu suvremenim sredstvima jest današnja evangelizacija.

Grčki izraz **evangelizacija**, koji mnogo govori, liturgijskim glazbenicima donosi još mnogo dublja i uzvišenija zapažanja na koja često ne mislimo. Klasični autori su toj dužnosti još nadodali: »naviještam veselu vijest pjevajući«, kad naviještamo taku veliku radost ne možemo se izraziti jednostav-

nim riječima običnim govorom nego naše raspoloženje drugima moramo saopćiti »pjevujući«. Sv. Luka je od svih svetih pisaca najbolje poznao grčki jezik i kaže da je anđeo pastirima rekao: »Annuntio (grčki: euangelizo) vobis gaudium magnum«. Objekt njegove objave jest Isus Krist. Krist je na ovaj svijet došao siromašan, nepoznat, neprijemčen, lišen najosnovnijih uvjeta života, ali bez pjevanja nije se htio roditi. Kristovu su kolijevku anđeli obasuli pjevanjem: »Odjednom se anđelu pridruži mnoštvo vojske nebeske koja je hvalila Boga pjevajući: Slava Bogu na visini i na zemlji mir ljudima koje ljubi« (Lk, 2, 13, 14).

Liturgijskoglazbena evangelizacija znači: »pjevati Krista svim stvorenjima« kao slavu Oca a mir ljudima. Sv. Pavao kaže: »Govorite jedni drugima u psalmima, hvalospjevima i nadahnutim pjesmama! Pjevajte Gospodinu u svom srcu i slavite ga! Zahvaljujte uvijek za sve Bogu Ocu, u ime našega Gospodina Isusa Krista!« (Ef 5, 19, 20). »Neka riječ Kristova obilno stanuje u vama! Poučavajte i opo-

minjite jedan drugoga sa svom mudroču! Na poticaj milosti pjevajte Bogu u svojim srcima psalmima, hvalospjevima i nadahnutim pjesmama» (Kol 3,16).

U dekretu II. vatikanskog sabora »Ad Gentes« čitamo: »Odatle (tj. od zapovijedi Kristove apostolima da idu po čitavome svijetu i propovijedaju svim stvorenjima) ima Crkva dužnost da širi vjeru i spasenje. Tu dužnost ima ona na temelju izričitog naloga... i snagom života što je ulijeva Krist svojim udovima... Misija se dakle Crkve ispunjava djelovanjem kojim ona postaje činjenično potpuno prisutna svim ljudima i svim narodima — pokoravajući se Kristovoj naredbi i potaknuta milošću i ljubavlju Duha Svetoga — da ih primjerom života i propovijedanjem, sakramentima i ostalim sredstvima milosti privede k vjeri, slobodi i Kristovu miru, da im se tako otvori slobodan i siguran put do punog udioništva u Kristovu misteriju« (br. 5.).

* * *

Tri vrste duhovne glazbe imamo i svaka od njih ima svoj posebni cilj. Mnogima nažalost poslije koncilске obnove liturgijske glazbe ove vrste nisu jasne.

1. Duhovne vokalno-instrumentalne koncertne skladbe, imaju duhovni sadržaj, a pisane su za velike zborne, solističke i orkestralne sastave i namijenjene za koncertne dvorane. To su oratoriji, kantate, velike koncertne mise: Beethovena, Bacha, Verdija, Monteverdija... Nije im mjesto kod liturgijskih svečanosti.

2. Zabavne melodije i šansone duhovnog sadržaja, a skladane za duhovnu razonodu, zabavu, rekreaciju, izlete... Također nije im mjesto u liturgijskim svečanostima, jer za tu nakanu niti su pisane niti prilagođene.

3. Liturgijska glazba pisana za liturgijsko bogoslužje i na liturgijske tekstove. To je glazba o kojoj govori II. vatikanski sabor u konstituciji »Sacrosanctum Concilium« i postkoncilске instrukcije. Na liturgijsku glazbu spadaju: »gregorijansko pjevanje, stara i nova sveta polifonija sa svojim raznim vrstama, sveta glazba za orgulje i druga dozvoljena glazbala i sveto pučko pjevanje bilo liturgijsko bilo uopće vjersko« (MS br. 4. b).

Liturgijska glazba kao sredstvo evangelizacije jest ona glazba koja je nužni i sastavni dio svečane liturgije (SC br. 112), i ima istu svrhu kao i liturgija tj. »slava Božja i posvećenje vjernika« (ib.). Sv. Otac Pavao VI. je ujesen prošle godine talijanskom nacionalnom kongresu cecilijanaca u Vicenzi poručio: »Ako je liturgijska glazba nužni i sastavni dio liturgije te ima isti jedinstveni cilj, slavu Božju i posvećenje vjernika, mora se zasnivati na istim teološkim načelima koja su temelj liturgije i tumače njezinu latreutičnu i soteriološku snagu. Neka na kongresu svima bude dobro osvijetljen teološko-pastoralni princip po kojemu liturgijska glazba kao i svi ostali liturgijski čini mora »izraziti misterij Kristov« i što logično sljedi da »zvučni znak« ne može biti »liturgijski znak« ako neće biti u skladu s duhom liturgijskog čina i odgovarati naravi njegova časa«.

Iz izlaganja Sv. Oca možemo zaključiti:

1. dva su cilja liturgijske glazbe: slava Božja (latreutički cilj) i posvećenje vjernika (soteriološki cilj);

2. ovi su ciljevi isti i identični liturgiji;

3. teološka načela liturgijske glazbe logično moraju biti ista kao i načela liturgije;

4. kako za liturgiju tako je i za liturgijsku glazbu jedino teološko-pastoralno načelo: »izraziti Kristov misterij«;

5. liturgijska glazba je »zvučni znak« liturgije: zato je podložna svim zakonima liturgije i pripada joj svi privilegiji »liturgijskih znakova«;

6. liturgijska glazba postaje »liturgijski znak« kad je »u skladu s duhom liturgijskog čina i odgovara svakom njegovom času«.

Koncilska konstitucija o liturgiji kaže: »S pravom se dakle liturgija smatra kao vršenje Kristove svećeničke službe: u njoj se pomoću vidljivih znakova označuje i, na način pojedinom znaku svojstven, izvršuje čovjekovo posvećenje te tako otajstveno tijelo Isusa Krista, Glava i udovi, vrši cjelokupno javno bogoslužje« (SC 7), te objašnjava: »Liturgija je ipak vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga. Doista, apostolski su napori upravljani k tome da se svi koji su vjerom i krštenjem postali Božja djeca, sastaju zajedno, usred Crkve hvale Boga, sudjeluju kod žrtve i blaguju Gospodnju Večeru« (SC br. 10). Prema ovoj teološkoj koncilskoj nauci materija su liturgije »osjetni znaci« koji postaju djelotvorni i pravilni jedino kad označuju i ostvaruju potpuno svrhu tj. »integralni kult«.

U III. Uputi o liturgiji o ispravnom provođenju SC (5. rujna 1970.) jasno su nabrojene posebne osobine po kojima »zvučni znak« postaje »liturgijski«. Prema tome liturgijska glazba:

- mora izražavati Kristov misterij;
- mora pobuđivati molitvu;
- mora biti urešena svetošću i umjetnošću;
- mora odgovarati svakom času liturgijskog čina;
- mora biti u skladu s duhom liturgijskog čina;
- ne smije biti zaprekom da čitavi skup vjernika aktivno sudjeluje;
- svetom činu mora upraviti pomniju pamet i žar duha;
- glazbeni instrumenti — osim orgulja koje su pravi liturgijski instrumenat — neka budu:
 - a) ograničeni brojem,
 - b) prikladni mjestu i karakteru naroda (Evropa nije Afrika),
 - c) neka potiču na pobožnost i neka ne budu previše glasni (br. 3,c).

Evangelizirati liturgijskom glazbom znači da zvučni znak postane liturgijski znak pomoću svih osobitosti koje Crkva traži da bi glazba imala svoje mjesto u akciji naviještati i predstavljati Kristov misterij.

Evangelizirati glazbom znači katehizirati novim sredstvima sakramentalne vrijednosti i posredstvom instrumenata koji donose milost, a glazba je u skladu s pojedinim časovima liturgijskog čina u kojem Krist postaje prisutan na zemlji, kao što se dogodilo u Betlehemu gdje su anđeli pjevali misterij kad se Bog u obliku djeteta pojavio među ljudima.

Evangelizirati liturgijskom glazbom znači modernizirati se u novoj pastoralci upotrebljavajući ono što koncilna konstitucija SC naziva »plemenitiji oblik« (forma nobilior) jer se »slavi pjevanjem« (br. 5). M. Luter je svoje ideje protestantizma među narod širio preko njemačkih korala (tj. crkvenih pučkih popijevaka).

Ako želimo da liturgijska glazbena obnova postigne svoj cilj treba početi s novim pastoralnim radom, tj. početi pjevanjem da uzdignemo liturgiju i molitvu, a ne obratno. Pavao VI. kaže: »Biste li mi znali reći što će biti od obnove ako ona ostane nijema, nijema od pjevanja? . . . Bila bi potpuno prozaična, bila bi stvar koja bi možda i preživjela kao sve druge; ali ne bi imala nikada punoću izražaja, a vjerujem ne bi mogla niti rasti u milosti vjernika ako naše pjevanje ne bi bilo liturgijsko i sveto« (Govor 15. IV. 1971.) . . . i nastavlja: »Pjevanjem se ide liturgiji i zato molitvi i božanskom kultu. Zato je to djelo ISTINITO, VELIKO, NUŽNO U APOSTOLATU«.

Zato postkoncilna instrukcija »Musicam Sacram« od 5. III. 1967. kaže: »Ne može u svetom bogoslužju biti ništa svečanije ni ugodnije od skupa u kojem svi svoju vjeru i pobožnost izražavaju pjevanjem. Neka se stoga to sudjelovanje puka koje se očituje pjevanjem, skrbno promiče na ovaj način:

a) Neka u prvom redu obuhvati usklike, odgovore na pozdrave svećenika i službenika kao i na molitve u obliku litanija, i osim toga pripjeve i psalme, umetnute verse ili odgovore što se ponavljaju, pa himne i kantike (čl. 30. Uredbe).

b) Neka se zgodnom poukom i vježbom puk neprestano postepeno privodi sve većem pa i punom sudjelovanju u onome što spada na njega« (br. 16).

c) Neka se između vjernika posebnom brigom izvježbaju u svetom pjevanju članovi vjerskih društava laika, da onda oni što uspješnije podržavaju i potiču puk u sudjelovanju. Neka se upućivanje puka u pjevanju vrši revno i strpljivo zajedno s liturgijskim odgojem, prema dobi, staležu, načinu života i stupnju vjerske izobrazbe, i to već od prvih godina odgoja u osnovnim školama (br. 18.).

To je novi način katehiziranja, novi način kako ćemo pastoralno djelovati, to je novi način kako ćemo neposredno evangelizirati »in laetitia«!

To nam i instrukcija MS preporučuje: »Liturgijski čin poprma plemenitiji oblik kad se obavlja pjevanjem, kad zaređeni službenici svakog stupnja vrše svoju službu i kad u njemu sudjeluje puk.

Tim se naime oblikom:

- ugodnije izražava molitva;
- jasnije se očituje otajstvo svetog bogoslužja te njegov hijerarhijski i zajednici svojstven značaj;
- složnim se glasom dublje zahvaća jedinstvo srdaca;
- sjajem svetih stvari duše se lakše uznose k višim sferama;
- i čitavo slavljenje ljepše iskazuje unaprijed ono bogoslužje koje se vrši u nebeskom Jeruzalemu«.

Ovim didaktičkim načinom liturgijskog pjevanja, posebno himana, već davno se poslužio sv. Ambroz kod obraćanja sv. Augustina. Uostalom, sam Augustin u svojim Ispovijestima o tome jasno govori: »Koliko sam plakao slušajući tvoje himne i tvoje pjesme, snažno dirnut slatkim glasovima kojima je odjekivala tvoja crkva! Ti su glasovi ulazili u moje uši, u srce se moje razlijevala istina i odonda mi se rasplamsao osjećaj pobožnosti. Suze su mi tekle, a meni je bilo lijepo uz njih!« (Isp. IX. 8). I dalje nastavlja u slijedećoj glavi: »Osjećam dobro, kako ove svete riječi uranjaju u moju dušu uz sve žarču pobožnost kad se pjevaju, nego kad se ne pjevaju, jer različiti osjećaji našega duha nalaze i u pjevanju i u glasu svoje raznolike zvukove koji ih uzbuđuju snagom nekog tajanstvenog, unutarnjeg odnosa« (Isp. X, 33). Polazi se dakle od pjevanja te preko ušiju silazi u srce. Iz toga slijedi ganuće, plač, obraćenje. Preko pjevanja evangelizacija. Zato sv. Ambroz u obrani vjere i piše: »Ništa nije tako moćno kao pjevanje« (Govor protiv Auk-sencija). Liturgijsko pjevanje postaje temelj i jaka veza zajednice u molitvi, vjeri i bratskoj akciji. Instrukcija MS lijepo kaže: »Ne može u svetom bogoslužju biti ništa svečanije ni ugodnije od skupa u kojem svi svoju vjeru i pobožnost izražavaju pjevanjem« (br. 16), a postkoncilsko načelo u liturgiji glasi: »NEKA NAROD PJEVA«!

Izbor skladbi za orgulje hrvatskih skladatelja

Od ponovnog izlaženja časopisa »sv. Cecilija« 1969. g. bilo je u Glazbenom prilogu objavljeno više skladbi za orgulje isključivo djela hrvatskih skladatelja. Sve su te skladbe sakupljene i uvezane pa mogu korisno poslužiti orguljašima, studentima glazbenih akademija ali i za koncertna izvođenja. Izbor obuhvaća:

Fortunat Pintarić: **Preludij i fuga**
Franjo Dugan: **Preludij i fuga**

Franjo Dugan: **Toccata**
Franjo Lučić: **Fantazija u c-molu**
Franjo Lučić: **Elegija za orgulje**
Albe Vidaković: **Preludij i fuga**
Albe Vidaković: **Fantazija i fuga**
Stanislav Preprek: **Pastorale**
Nikša Njirić: **Koralni preludij**
Anđelko Klobučar: **Toccata III**
Anđelko Klobučar: **Triptychon** (kao posebni dodatak)

Cijena 70 Nd. Naručuje se kod: **Institut za crkvenu glazbu, Uredništvo »Sv. Cecilije, Kap-tol 29, 41000 Zagreb**